

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

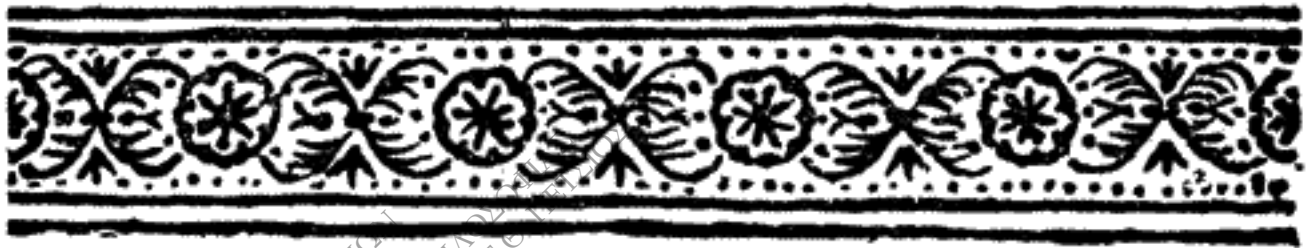
ΙΔΡΥΓΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ
1954

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΚΥΠΡΟΣ, Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΓΑΛΟΝΗΣΟΣ

[3.400 ΕΤΩΝ ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ]

Όλοι οι Ευρωπαίοι και όλος ο κόσμος γνωρίζουν, ότι η Ελληνική φυλή είναι το παλαιότερο ιστορικό έθνος επί της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Η ιστορία των Ελλήνων εξελίσσεται αδιάκοπος από το 2000 π.Χ., η γλώσσα των, φυσικά, όμοιας. Η γραφή των, τώρα με την ανάγνωσιν των Μυκηναϊκών επιγραφών, έκέρδισεν άλλα 500 έτη και γράφεται η γλώσσα των από 3400 έτων. Τέλος η λογοτεχνία των, αρχίζουσα από τον Όμηρον και εξελισσομένη ακόμη σήμερα, καλύπτει διάστημα όχι ολιγώτερον από 2800 έτη. Κάπου επτά αιώνας βραδύτερον ακολουθούν με την φιλολογίαν των οι Λατίνοι, όλοι δέ οι άλλοι μεγάλοι λαοί της Ευρώπης θα περιμένουν πολύ περισσότερον από δύο χιλιάδας έτη, διά να αρχίσουν να γράφουν πραγματικά λογοτεχνήματα.

Μέσα εις τὰ ιστορικά πλαίσια της Ελληνικής φυλής γνωρίζομεν τώρα ακριβώς και τὰς τύχας της Ελληνικής Κύπρου. Αί επιστημονικά έρευναι των τελευταίων έτων έφώτισαν και τὸ ζήτημα αυτό με λαμπρόν φῶς. "Αν τὰ ιστορικά δικαιώματα των λαών έχουν αξίαν τινά, αν πράγματι η ιστορία είναι φωνή νεκρών διά τους ζώντας, ως ακουσθούν μερικά δεδομένα της Ιστορίας διά την μεγαλόνησον, η οποία ταύτην την στιγμήν παλαίει διά την έλευθερίαν της.

Οι «Έτεοκύπριοι» (όπως και οι Έτεοκρητες εις την άλλην Ελληνικήν μεγαλόνησον), απέτέλουν τὸ αρχικόν στοιχείον του πληθυσμοῦ εις χρόνους παμπαλαίους. Η Κύπρος έλέγετο τότε Άλασία, όνομα τὸ όποιον διτηρήθη και βραδύτερον, όταν οι Έλληνες έλάτρευον Απόλλωνα Άλασιώταν. Μόλις πρό όλίγων έτων απέδειχθη, ότι η περίφημος διά τὰ εύρηματα των αρχαιολόγων Έγκωμη της Κύπρου ητο η πρωτεύουσα των Άλασιωτών, των όποιων ο βασιλεύς εύρισκετο εις στενάς σχέσεις πρός την Αίγυπτον. Μεγάλα πράγματα δέν ησαν οι Άλασιώται. Ούτε όργάνωσιν, ούτε στρατιωτικήν άρετήν, ούτε και εύτυχίαν είχε τότε η νήσος, παρά τον φυσικόν της πλοῦτον. Οι βασιλείς της Άλασίας περιορίζονται να προσπαθούν, όπως έχουν την φιλίαν των Ισχυρών ακόμη φα-

ραῶ της Αιγύπτου. Έκει έβασίλευε τότε (εύρισκόμεθα εις την αρχήν του 14ου αιώ- νος π. Χ.) Άμένωφισ ο Γ', ο δικαίως δυνά- μενος να όνομασθῆ Μεγαλοπρεπής. Η Αί- γυπτος διατηρεῖ ακόμη όλην την λάμπιν της Αυτοκρατορίας, την όποιαν είχε δημι- ουργήσει εις 17 έτη με 17 συνεχείς εκ- στρατείας-ο μέγας Τούθμωσις ο Γ'. Οι βα- σιλείς της Άλασίας γράφουν και ξανα- γράφουν εις τον φαραῶ. Αί έπιστολαί των εύρέθησαν εις τὸ βασιλικόν αρχεῖον της Έλ Άμάρνα, όπου έβασίλευεν ο Άκενα- τών. Τὸ διπλωματικόν ύφος της εποχής, όπως και τὰ ηθη, δέν ησαν βέβαια όπως τὰ σημερινά. Οι τότε διπλωμάται έλε- γον πολύ όλιγώτερα ψέμματα και πρό παντός έλεγον την αλήθειαν ώμην, χωρίς περιστροφάς. Έκαναν πῶς δέν καταλα- βαίνουν τὰς προσβολάς, όπως γίνεται και σήμερα βέβαια, αλλά, και ως αδυνατώτε- ροι, ζητοῦν με περισσὴν άφέλειαν, ότι θέ- λουν να λάβουν. Η Άλασία λοιπόν παρι- στάνεται ως μία αδύνατος και σχεδόν ά- δέσποτος χώρα. Ταπεινοί οι βασιλείς της θέλουν να Ιστανται υπό την προστασίαν της Αιγύπτου. Ίδου δείγματα των διπλω- ματικῶν έγγραφων της τότε εποχής :

«Πρός τον βασιλέα της Αιγύπτου, τον αδελφόν μου, όμιλεῖ ο έπίσης βασιλεύς της Άλασίας, ο αδελφός σου. Ημεῖς υγι- αίνομεν. Εις τὰ παιδια μου, εις την υγι- ακα μου, εις τὰ παιδια μου, εις την αύλήν μου, εις τὰ άλογά μου, εις τὰ άμάξια μου και εις τον λαόν μου έχομεν καλήν ύγειαν όπερ και δι' Υμῶς ποθῶ. Εις τὰ άνάκτο- ρά Σου, εις τὰς γυναίκας Σου, εις τὰ παιδια Σου, εις την αύλήν Σου, εις τὰ ά- λογά Σου, εις τὰ άρματά Σου και εις ό- λην την χώραν Σου εύχομαι καλήν ύγειαν.

Άδελφέ μου, άκουσε, στέλλω τον τα- χυδρομόν μου μαζί με τον δικόν Σου τα- χυδρομόν εις την Αίγυπτον πρός Έσέ. Έάν στέλλω εις Σε και διά Σε 500 τάλαν- τα χαλκοῦ, τὰ στέλλω εις Σε ως δῶρον διά τον αδελφόν μου. Άδελφέ μου, ήμ- πορεί ο χαλκός να είναι όλίγος, αλλά να μη καθίση στενοχώρια δι' αυτό εις την καρδιά σου ! Διότι εις την χώραν μου έ- πέβαλε χείρα ο Νεργάλ ο Κύριός μου (ση- μείωσις : Είναι ο ύποχθόνιος θεός του θα-

νάτου, αντίστοιχος πρὸς τὸν Πλούτωνα) καὶ ἐθανάτωσεν ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου μου. Ἔτσι δὲν ὑπάρχει κανεὶς, διὰ νὰ παραγάγη χαλκόν...»

Ἄκολουθοῦν ἐπικλήσεις, ὅπως ὁ Φαραῶ ἀποστείλῃ ὀπίσω καὶ ταχέως τὸν ταχυδρόμον, αἱ ὁποῖαι εἶναι τυπικαὶ εἰς ὄλας τὰς ἐπιστολάς. Φαίνεται ὅτι ὁ Φαραῶ ὁσάκις τὰ «δῶρα», τὰ ὁποῖα ἀπὸ αἰγυπτιακῆς πλευρᾶς ἐθεωροῦντο κανονικοὶ φόροι ὑποτελείας, δὲν τοῦ ἐφαίνοντο ἀρκετὰ, κατεκράτει ἐπὶ ἔτη καὶ τοὺς ταχυδρόμους καὶ τὰ πλοῖα τοῦ Κύπριου βασιλέως. Ὁ τελευταῖος ὅμως, ὁ ὁποῖος καὶ τοὺς τύπους τῆς αὐτοτελείας θέλει νὰ διατηρήσῃ, καὶ τὰ ἀντίδωρα δὲν τὸν δυσαρεστοῦν, ζητεῖ χωρὶς περιστροφάς:

«Ἀδελφός μου εἶσαι! Καὶ ὁ ἀδελφός μου θὰ μοῦ στείλῃ ἐξάπαντος ἄργυρον μὲ γενναιοδωρίαν! Στείλε μου ἄργυρον, θεῖον μέταλλον, καὶ θὰ σοῦ στείλω καὶ ἐγὼ ἀδελφέ μου ὄλα ἐκεῖνα ποῦ μοῦ ἐζήτησες! Καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ λαδάκι (σημ.: Πρόκειται περὶ ἀρωματικῶν ἐλαίων, τὰ ὁποῖα οἱ Ἀνατολίται ἐξετίμων περισσότερο* καὶ τοῦ ἄρτου των), ποῦ εἶναι ἀριστούργημα, ἀδελφέ μου, στείλε μου ὡ ἀδελφέ μου, δύο φλυτζάνια...»

Ἄκολουθοῦν ἄλλα παράπονα καὶ αἰτήματα, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ξυλεύονται ἀνερώτητα ἀπὸ τὴν Κύπρον καὶ σωστὸν εἶναι κάτι νὰ προσθέσῃ καὶ δι' αὐτὸ ὁ Φαραῶ εἰς τὰ δῶρα του, ὅτι κάποιος Κύπριος ἀπέθανεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ πρέπει νὰ ἐπιστραφῇ ἢ περιουσία του κλπ. Ὅλα δὲ αὐτά, μὲ ἄλλεπαλλήλους ἐκκλήσεις νὰ μὴ βάλῃ ὁ Φαραῶ λύπην εἰς τὴν καρδιά του. Ἰδιαιτέρως μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐξῆς παράγραφος: «Μὲ τὸν βασιλέα τῶν Χετταίων καὶ μὲ τὸν βασιλέα τοῦ Σανσάρ, μὲ αὐτοὺς νὰ μὴ ἔχῃς καμμίαν ἐπαφήν!»

Ἐπίσης μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἐξῆς φράσις ἀπὸ ἄλλην ἐπιστολήν:

«Διατὶ ὁ ἀδελφός μου μοῦ ἀποτείνει τὴν ἀκόλουθον φράσιν: »Ἦτο δυνατόν ὁ ἀδελφός μου νὰ ἀγνοῇ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἐγὼ τέτοιο πρᾶγμα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κάμω, καθ' ἣν στιγμὴν ληστοπειραταὶ ἀπὸ τὴν Λυκίαν κάθε ἔτος μοῦ διαρπάζουν καὶ ἀπὸ μίαν μικρὰν πόλιν τῆς ἐπικρατείας μου!»

Εἰς τὴν ἐπίκαιρον αὐτὴν στιγμὴν παρουσιάζονται οἱ πανίσχυροι Ἀχαιοὶ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Τοὺς ὠθεῖ τότε τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον θὰ καταλάβῃ τοὺς ἀπογόνους των καὶ πάλιν μετὰ 700 ἔτη, ὅποτε μὲ τὸν μεγαλειώδη ἀποικισμόν μετέβαλον οἱ Ἕλληνες κυριολεκτικῶς τὴν ὄψιν τῆς Μεσογείου. Τώρα, δηλαδὴ περὶ τὸ 1400 π. Χ. ἐγκαινιάζουν τὴν ἴδιαν κίνησιν οἱ Ἀχαιοί. Ἀποικίζεται κατὰ πρῶτον ἡ Ρόδος, ἀκολουθοῦν αἱ μικρότεραι νῆσοι, ἐν συνεχείᾳ θεμελιούται μία Ἀχαικὴ ἀποικία εἰς τὴν Παμφυλίαν. Κάτω ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν

Μίλητον ἀπεκαλύφθη μία μεγάλη Μυκηναϊκὴ πόλις. Ἐρχεται ἔπειτα καὶ ἡ σειρά τῆς Κύπρου, ἡ ὁποία καὶ πλουσία νῆσος ἦτο καὶ κλειδί συγκοινωνιῶν πρὸς τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ σωτηρία καὶ ἔδωκεν ὄχι μόνον τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὀριστικὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα εἰς τὴν νῆσον. Οὐδέποτε ἔκτοτε ἔπαυσε πλέον νὰ τελῇ ὑπὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ Ἑλληνικὸν χαρακτήρα. Οἱ Χετταῖοι δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ ἀποβλέψουν πρὸς τὴν νῆσον, δὲν ἀκούομεν πλέον περὶ πειρατικῶν ἐπιδρομῶν καὶ οἱ Φοίνικες, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ἦσαν σημαντικὸν στοιχεῖον Σημιτικὸν ἐπὶ τῆς νήσου, παραμερίζονται καὶ περιορίζονται. Μόνον πολὺ βραδύτερον θὰ τοὺς εὑρωμεν καὶ πάλιν νὰ κερδίζουν κάπως ἔδαφος μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Περσῶν.

Τὸν ἀποικισμόν τῶν Ἑλλήνων μᾶς βεβαιώνουν τὰ κατάλοιπα τῆς γλώσσης, ἡτις ἦτο Ἀχαικὴ-Ἀρκαδική, λατρεῖται ὅπως τοῦ Ἀμυκλαίου Ἀπόλλωνος, πόλεις μὲ ὀνόματα ὅπως ἡ Λακεδαίμων (εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου) καὶ παμπάλαιοι θεομοὶ ὅπως οἱ «Ἀχαιομάντιες». Ἡ παράδοσις, ἡ ὁποία σχεδὸν πάντοτε ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχει δίκαιον, μᾶς λέγει ὅτι τὴν Πάφον ἀπώκισαν Ἀρκάδες, Ἀργεῖοι δὲ τὸ Κούριον. Τὴν Σαλαμίνα ἐπιστεύετο ὅτι ἔκτισαν ἀποικοὶ τῆς ὁμωνύμου νήσου τοῦ Αἴαντος, ἀλλ' ἐδῶ ἴσως πρόκειται περὶ ἀπλῆς συνδέσεως ὀνομάτων. Ὅπως δὴποτε, ἡ πόλις αὕτη, εἰς τὴν Ἀνατολ. παραλίαν τῆς νήσου, παρουσιάζεται ὡς ὁ πρῶτιστος σταθμὸς τῶν Ἀχαιῶν. Ἐχει θαλάσσιον κόλπον καὶ εἶχε ποταμόν, τὸν Πεδιαῖον. Ἡ μεγάλη νεκρόπολις τῆς Ἐγκωμῆς, γεμάτη ἀπὸ πολῦτιμα Μυκηναϊκὰ ἀρχαῖα, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς γειτνιασεως τῆς Σαλαμίνας. Τῶν τελευταίων ἐτῶν τὰ ἀνασκαφικὰ ἀποτελέσματα φαίνεται νὰ βεβαιώνουν, ὅπως εἴπομεν, ὅτι ἐκεῖ ἦτο ἡ Ἀλασία τῶν Ἑτεοκυπρίων. Ἐπόμενον ἦτο, τὸ ἀνθος τῶν ἀποίκων νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὴν καρδίαν τῆς νήσου. Ἐκεῖθεν ἐπεκτείνεται ἡ κίνησις καὶ πρὸς τὴν πλουσίαν ἐνδοχώραν, ὅπου ἀνθοῦσαι Ἑλληνικαὶ πόλεις κτίζονται: Χύτροι, Λακεδαίμων, Λέδρα, Ἰθάλιον. Ἡ Πάφος καὶ τὸ Κούριον εἶναι αἱ κυριώταται Ἀχαικαὶ πόλεις τῆς Νοτίας παραλίας. Ὑπάρχουν δὲ καὶ πολλοὶ συνοικισμοί, τῶν ὁποίων τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα ἀγνοοῦμεν. Οἱ Ἑτεοκύπριοι περιορίζονται εἰς ἀπόκεντρα σημεία. Τὸ κυριώτερον κέντρον των παρῆμεινεν ἡ Ἀμαθοῦς, ὅπου διετηρήθησαν μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος π.Χ. Οἱ Φοίνικες τοῦ Κιτίου ἤλθον πιθανώτατα βραδύτερον καὶ ὡς ἐλέχθη, μόνον μετὰ τὸ 449 π.Χ. κατῶρθωσαν νὰ εἰσδύσουν μεσογειότερον μέχρι τῶν μεταλλείων, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλειψαν τότε τὴν Κύπρον εἰς τοὺς Πέρσας.

Τελευταῖον πολῦτιμον εὑρημα τῆς Σαλαμίνας τῆς Κύπρου, ὀφειλόμενον εἰς τὴν

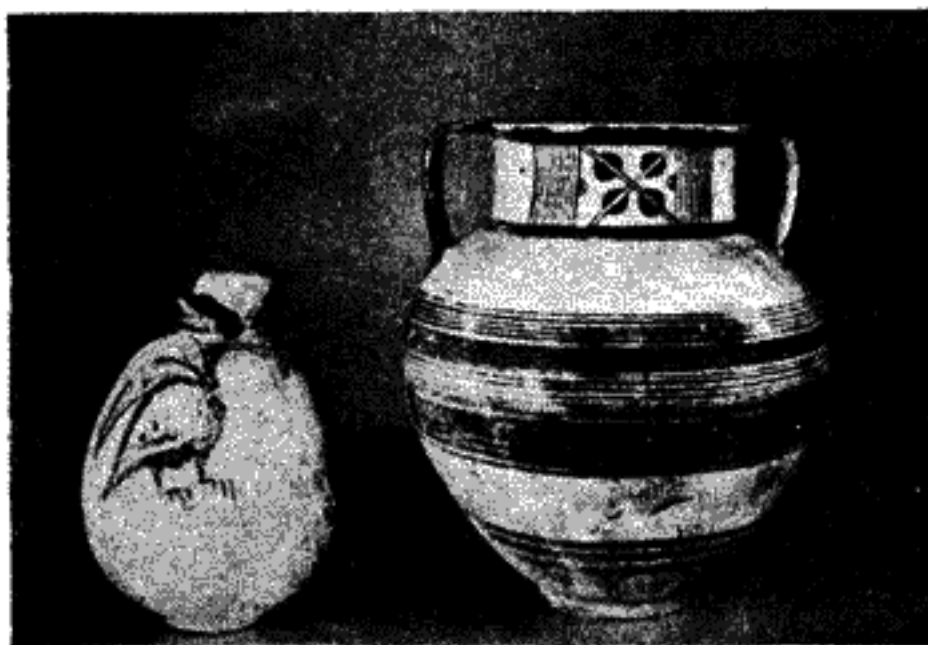
παροιμιώδη ανασκαφικήν τύχην τοῦ Γάλλου ἀρχαιολόγου. κ. Κλ. Σεφφέρ, παραβαλλόμενον πρὸς ὄμοιον εὑρημα τοῦ μακαρίτου Πέρσον εἰς τὰ Δενδρά (Μιδέα) τοῦ Ἄργους, μᾶς ὁμιλεῖ περισσότερο παρά κάθε περιγραφή. Πρόκειται καί εἰς τὰς δύο περιπτώσεις περὶ βαρυτίμων κυπέλλων ἀπὸ χρυσοῦ, ἀργυροῦ καὶ νιέλλο. Ἄμφότερα ἀνάγονται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, περίξ τοῦ 1400 π.Χ. Ἄμφότερα εἶναι προϊόντα τῆς Μυκηναϊκῆς χρυσοχοίας. Τὴν σύγκρισιν καὶ ἐπιστημονικὴν τῶν τοποθετησιν ἐπραγματεύθη μόλις πρὸ ὀλίγου ὁ Γάλλος καθηγητῆς κ. Πικάρ εἰς τὸ πανηγυρικὸν «Γέρα» τοῦ κ. Ἄντ. Κεραμοπούλου.

Αἱ πρόσφατοι ἀνασκαφαὶ τοῦ καθ. Σεφφέρ, τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθη ἤδη ὁ πρῶτος τόμος, χύνουν ἀπλετον φῶς εἰς τὴν πρῶτον Ἀχαικὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου. Ἰδιαιτέρως σπουδαία, ἐκτὸς πολλῶν πλουσιῶν τάφων, ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφὴ μεγάλου οἰκοδομήματος τῆς Ἐγκωμῆς - Ἀλασίας, συμπληρωθεῖσα κατὰ τὸ 1950. Πρόκειται περὶ ἀνακτορικῆς ἐγκαταστάσεως, ὅπου μεταξὺ 1350 καὶ 1250 κατώκησεν Ἀχαιὸς βασιλεὺς. Κατόπιν ἠλλαξεν κυρίως, ἀλλ' ἦσαν Ἀχαιοὶ καὶ αὐτοί, ἴσως ἐκ Ρόδου. Μέχρι τοῦ 1000 περίπου ἐχρησιμοποιήθη τὸ οἰκοδόμημα, κατόπιν ἐγκατε-

λείφθη, ἴσως διότι οἱ κύριοί του μετενάστευσαν εἰς τὴν γειτονικὴν Σαλαμίνα. Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσαι ὑπῆρξαν καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ ἑτέρου τομέως τῆς Ἐγκωμῆς, διευθυνόμεναι ἀπὸ τὸν κ. Δικαῖον, Κύπριον ἀρχαιολόγον καὶ διευθυντὴν τοῦ Μουσείου Λευκωσίας. Πολύτιμον εὑρημα εἶναι χαλκοῦν ἀγαλμάτιον θεοῦ φέροντος πῖλον κερασφόρον. Τὸ ταυτίζουν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα Ἀλασιώτιαν τελευταίως. Γραπτὰ μνημεῖα εὑρέθησαν ἤδη πολλὰ καὶ σπουδαιότατα. Τὸ ἀλφάβητον εἶναι τὸ τῆς Μυκηναϊκῆς Ἑλλάδος, τὸ συλλαβάριον δὲ τοῦτο διτηρήθη μέχρι τῆς ἱστορικῆς μεταγενεστέρως ἀρχαιότητος ἐν Κύπρῳ. Δυσκολευόμεθα ἀκόμη νὰ ἀναγνώσωμεν τὰ παλαιότατα αὐτὰ Ἀχαικὰ κείμενα τῆς Κύπρου. Ὁ κ. Δικαῖος ἀνεκάλυψε καὶ μίαν μεγάλην πηλίνην πινακίδα. Πρέπει νὰ εἶναι Ἀχαικὴ γλῶσσα. Ὁ Γερμανὸς μάλιστα καθηγητῆς κ. Σίττιγ παρουσίασεν εἰς τὸ Φιλολογικὸν Συνέδριον τῆς Κοπεγχάγης τοῦ λήξαντος Αὐγούστου ὀλόκληρον μεταγραφὴν τοῦ κειμένου, ὅπου ἡ γλῶσσα εἶναι Ἑλληνική. Βεβαίως δὲν ἀπεδείχθη τὸ πρᾶγμα ἀναμφισβητήτως. Ἀλλὰ, ὅπως ὁ κάθε ἄνθρωπος βλέπει, ἡ Κύπρος ἀπὸ τοῦ 1400 π.Χ. ἀποβαίνει στερεῶς καὶ μονίμως νήσος Ἑλληνική, ὅσον καὶ πᾶσα ἄλλη νήσος τοῦ Ἀρχιπελάγους.

ΣΠ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἄγγεῖα γεωμετρικῆς ἐποχῆς.—Μουσεῖο Παγκυπρίου Γυμνασίου.
(Φωτογραφία Α. Βερβέρη)